

Správa o stave školstva na Slovensku na verejnú diskusiu

(Materiál na rokovanie Národnej rady Slovenskej republiky)

Bratislava, marec 2013

Stručné zhrnutie

Školstvo je oblasť, ktorej výsledky rozhodujúcim spôsobom ovplyvňujú vývoj každej spoločnosti. Ovplyvňujú ho pozitívne, pokiaľ školstvo funguje, alebo negatívne, ak nefunguje.

Všetky vlády Slovenskej republiky od jej vzniku deklarovali vo svojich programových vyhláseniach školstvo ako jednu zo svojich priorít. Za celých 20 rokov existencie SR sa však Národná rada SR po prvýkrát zaoberá komplexným dokumentom o školstve. Je to pozitívny krok a zároveň príležitosť začať riešiť problémy, ktorých sa v tejto kľúčovej oblasti pre spoločnosť nahromadilo veľa.

Správa obsahuje popis faktov charakterizujúcich súčasný stav slovenského školstva a formuláciu strednodobých strategických cieľov pre jeho ďalšie smerovanie.

Správa sa venuje oblasti regionálneho školstva, ako aj oblasti vysokého školstva. Pre každú z týchto oblastí stanovuje strategický cieľ, čiastkové ciele, ktoré k nemu vedú, a systémové kroky na ich dosiahnutie.

Popis systémových krokov pre obe oblasti začína časťou o financovaní. Správa pokladá otázku financovania za kľúčovú pre ďalší rozvoj školstva. Zdôrazňuje nutnosť zvýšiť efektívnosť využívania finančných prostriedkov v školstve. Zároveň však konštatuje, že bez zvýšenia objemu finančných prostriedkov do školstva je jeho ďalší rozvoj prakticky nemožný. Na túto skutočnosť upozorňuje v súvislosti s nevyhnutnosťou zvýšenia plátov učiteľov aj OECD vo svojich odporúčaniach pre SR publikovaných v *Ekonomickom prehľade SR 2012*.

V súvislosti s financovaním správa tiež uvádza, že podľa výskumnej štúdie spoločnosti McKinsey&Company patrí slovenské školstvo vo svojej cenovej kategórii vychádzajúcej z objemu finančných prostriedkov na žiaka medzi najefektívnejšie na svete. To však neznamená, že efektívnosť už nie je možné zvyšovať, a správa pomenúva konkrétne oblasti, v ktorých je potrebné tak urobiť.

Vychádzajúc z medzinárodných porovnaní sa v správe identifikujú dve príčiny zaostávania Slovenska v objeme výdavkov na školstvo v porovnaní s HDP. Prvou je nízka priorita financovania školstva v porovnaní s niektorými inými oblasťami financovanými z verejných zdrojov. Druhou príčinou je, že SR má v porovnaní s priemerom ostatných krajín zhruba iba 75 % rozsah verejného sektora vo vzťahu k HDP.

Na to, aby Slovensko dosiahlo priemernú úroveň verejných výdavkov krajín OECD do školstva do roku 2020, je potrebné zvyšovať objem verejných výdavkov do regionálneho školstva a vysokého školstva tak, aby sme dosiahli úroveň 6 % HDP.

V správe je navrhnutých 22 systémových krokov pre ďalší rozvoj regionálneho školstva a 22 systémových krokov pre ďalší rozvoj vysokého školstva. Pre každý systémový krok správa navrhuje aj témy čiastkových úloh na jeho naplnenie.

Pre regionálne školstvo je okrem financovania ústrednou témou kvalitný učiteľ. Navrhované opatrenia v tejto oblasti vychádzajú zo skutočnosti, že spomedzi všetkých faktorov ovplyvňujúcich fungovanie školstva má najväčší vplyv kvalita učiteľov. Jediná cesta k dosiahnutiu cieľa mať kvalitných učiteľov je zatriktívniť povolanie učiteľa. Na to sa navrhuje využiť viaceré nástroje. Ďalšími kľúčovými témami sú zmeny v systéme a obsahu vzdelávania smerujúce k zvyšovaniu jeho kvality s osobitnou témou reformy odborného vzdelávania zameranej na podstatné posilnenie praktickej výučby na pracoviskách

zamestnávateľov (prechod na princípy duálneho systému). Navrhuje sa tiež zásadná zmena učebnicovej politiky postupným uvoľnením trhu s učebnicami. Jej súčasťou bude aj trvalá podpora sprístupňovania vzdelávacieho obsahu v digitálnej forme. Systémové kroky v regionálnom školstve sa zameriavajú aj na problematiku vzdelávania marginalizovaných skupín.

V oblasti vysokého školstva ide v prvom rade o návrat Slovenska do hlavného prúdu presadzujúceho sa vo svete, z ktorého Slovensko po počiatočnom úspešnom zapojení sa do reforiem vedúcich k vytvoreniu Európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania v rámci bolonského procesu začalo postupne vypadávať a dostalo sa na perifériu. Jedným z prejavov tejto skutočnosti je, že zaostávame v oblasti zabezpečovania kvality vysokoškolského vzdelávania, a to tak na úrovni vysokých škôl, na ktorých sa zatiaľ nedostatočne rozvíjajú vnútorné systémy na zabezpečovanie kvality podľa európskych štandardov (ESG), ako aj na úrovni samotnej Akreditačnej komisie, ktorá nie je v súčasnosti riadnym členom Európskej asociácie pre zabezpečovanie kvality vo vysokom školstve ENQA. Správa navrhuje viaceré kroky aj v smere zjednodušenia vysokoškolskej legislatívy, ktoré je však možné realizovať len v prípade zjednodušenia resp. zrušenia niektorých nefungujúcich resp. už prekonaných procesov. Ide napríklad o reformu akreditácie a definitívny prechod na systém funkčných miest profesorov a docentov zrušením vedecko-pedagogických titulov. Reformu si vyžaduje aj vnútorný systém riadenia vysokých škôl vrátane postavenia ich správnych rád. Zjednodušenie sa navrhuje aj v oblasti systému sociálnej podpory študentov presunom agendy sociálnych štipendií do rezortu MPSVaR SR.

Prierezovou témou pre regionálne školstvo aj vysoké školstvo je nutnosť systematického zlepšovania prístupu k informáciám pre všetkých zainteresovaných, ako aj užšia väzba na potreby praxe.

Zo správy je zrejmé, že problémy, ktoré je potrebné v slovenskom školstve riešiť, sú veľmi náročné. U viacerých z nich správa neprináša definitívne riešenia, skôr naznačuje, ktorým smerom by sme sa mali pohnúť. Okrem toho však prináša súhrn faktov, na základe ktorého by mohla a mala vzniknúť konkrétna vecná diskusia. Diskusia, ktorej jediným cieľom by bolo hľadanie riešenia problémov a nie hľadanie odôvodnení, prečo sa práve teraz riešiť nedajú.

Dosiahnutie vytýčených strategických cieľov si bude vyžadovať intenzívne, dlhodobé a cielené úsilie. Už samotné nasmerovanie školstva na cestu k týmto cieľom a zafixovanie tohto smerovania ako stáleho procesu evidentne presahuje rámec jedného volebného obdobia. Ambíciou správy je získať pre vecnú diskusiu a navrhované systémové kroky podporu širšieho politického spektra.